

PROJEKT RAZVOJ I PROVEDBA STUDIJSKOG PROGRAMA PALIJATIVNA SKRB (DSGN-PALL-CARE)

University of Maribor

Nositelj projekta:

**Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku**

Partnerske organizacije:

**Sveučilište u Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede
i Sveučilište u Sarajevu, Fakultet zdravstvenih studija i
Stomatološki fakultet sa Stomatološkim
kliničkim centrom**

Financiranje: **55.000,00 eura**

Trajanje projekta: **1. 2. 2022. – 30. 4. 2023.**

**Financira
Europska unija**

Urednici:

prof. dr. sc. Aleksandar Včev, prof. dr. sc. Martina Smolić, prof. dr. sc. Branko Dmitrović, izv. prof. dr. sc. Robert Lovrić, izv. prof. dr. sc. Štefica Mikšić, prof. dr. sc. Majda Pajnkihar, doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak, prof. dr. sc. Jasmina Mahmutović, prof. dr. sc. Arzija Pašalić, prof. dr. sc. Vedran Đido

Autori:

doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak, prof. dr. sc. Majda Pajnkihar, Sergej Kmetec, mag. med. techn., Kasandra Musović, mag. med. techn., prof. dr. sc. Jasmina Mahmutović, prof. dr. sc. Vedran Đido, izv. prof. dr. sc. Robert Lovrić, izv. prof. dr. sc. Štefica Mikšić

Lektura:

Katarina Kereta, mag. iur.
Anamaria Tomić, mag. logoped.

Predloženo u sklopu projekta:

Design and Implementation of Master's Degree in Palliative Care (akronim: DSGN-PALL-CARE).

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja stavovi su i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Izdavač:

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo

Priprema za tisak i tisak:

Studio HS internet d.o.o., Osijek, 2023.

Naklada:

300 primjeraka

ISBN 978-953-8385-15-5

Osijek, 2023.

University of Maribor

RAZVOJ I PROVEDBA STUDIJSKOG PROGRAMA PALIJATIVNA SKRB

Diseminacija rezultata
projekta i studijskoga
programa

Poštovani kolege i poštovane kolegice,

publikacija pred vama pripremljena je u okviru projekta „Design and Implementation of Master Degree in Palliative Care“ koji provodi Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek. Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek je u suradnji s Fakultetom zdravstvenih znanosti Sveučilišta u Mariboru i Fakultetom zdravstvenih studija Univerziteta u Sarajevu te Stomatološkim fakultetom i Stomatološkim kliničkim centrom Univerziteta u Sarajevu pokrenuo inicijativu za izradu diplomskoga studija palijativne skrbi. Projekt je financirala Europska komisija u okviru poziva na dostavu projektnih prijedloga ERASMUS-EDU-2021- EMJM-DESIGN, na koji se prijavilo 148 projekata iz područja visokoga obrazovanja ustanova iz država članica Europske unije. Ukupni je proračun projekta 55.000 eura.

S obzirom na sve veću potrebu za uslugama palijativne skrbi, sve je veća potreba i za dobro obučanim stručnjacima za pružanje tih usluga. Cilj projekta bio je razviti diplomski studij s ciljem stvaranja standardiziranih znanja i vještina pružatelja palijativne skrbi i njihovih kompetencija temeljenih na suvremenim znanstvenim spoznajama u skladu s etičkim i integrativnim načelima. Provedba programa pomoći će povećati broj stručnjaka kompetentnih za pružanje skrbi palijativnim bolesnicima te podići svijest studenata i javnosti o važnosti palijativne skrbi u cilju poboljšanja kvalitete skrbi.

U ime projektnoga tima,

prof. dr. sc. Aleksandar Včev
dekan Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo
Osijek

SADRŽAJ

PRIKAZ PROJEKTA.....	7
Ciljevi i pozadina projekta	7
PROJEKTNI PARTNERI.....	8
Sveučilište u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek (Hrvatska)	8
Sveučilište u Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede (Slovenija)	10
Sveučilište u Sarajevu, Fakultet zdravstvenih studija i Stomatološki fakultet sa Stomatološkim kliničkim centrom (Bosna i Hercegovina).....	12
DEFINICIJA I NAČELA PALIJATIVNE SKRBI	14
GLAVNI REZULTATI ISTRAŽIVANJA PROVEDENOG MEĐU STUDENTIMA SVA TRI VISOKA UČILIŠTA UKLJUČENA U PROJEKT	16
Briga i usmjerenost na osobu.....	17
Ključne činjenice.....	18
Korisni resursi	19
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ.....	20
Nastavni plan	21
KOMPETENCIJE.....	24
BUDUĆI RAZVOJ ISTRAŽIVANJA I OBRAZOVANJA ZA SIGURNOST I KVALITETU PALIJATIVNE SKRBI	25
REFERENCE.....	28

PRIKAZ PROJEKTA

The Design and Implementation of Master Degree in Palliative Care (DSGN-PALL-CARE) je Erasmus Mundus projekt usmjeren na osmišljavanje i razvoj potpuno integriranoga i održivoga zajedničkog sveučilišnog diplomskog studija palijativne skrbi kojim se pružaju najsuvremenije međunarodne prakse obrazovanja i osposobljavanja u palijativnoj skrbi, kako bi se odgovorilo na sve veću potrebu za pružateljima palijativne skrbi i podignulo svijest javnosti u EU-u i šire o važnosti i nužnosti palijativne skrbi.

Broj projekta	101050613
Poziv	ERASMUS-EDU-2021-EMJM-DESIGN
Vrsta akcije	Bespovratna sredstva u okviru paušalnog iznosa ERASMUS-a
Tijelo koje dodjeljuje sredstva	Europska izvršna agencija za obrazovanje i kulturu
Trajanje projekta	15 mjeseci
Paušalni iznos	55 000,00 eura

Ciljevi i pozadina projekta

Cilj projekta DSGN-PALL-CARE bio je ojačati kapacitete partnerskih organizacija za pružanje najsuvremenijih međunarodnih praksi obrazovanja i osposobljavanja u palijativnoj skrbi.

Projekt provode tri visoka učilišta: Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek (Hrvatska), Zdravstveni fakultet Sveučilišta u Mariboru (Slovenija) uz Fakultet zdravstvenih studija Univerziteta u Sarajevu i Stomatološki fakultet sa Stomatološkim kliničkim centrom (Bosna i Hercegovina). Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek, kao nositelj projekta, zajedno s partnerima osmislio je i razvio potpuno održiv zajednički sveučilišni diplomski studij palijativne skrbi. S obzirom na sve veću potrebu za uslugama palijativne skrbi, sve je veća potreba i za visokoobrazovanim stručnjacima

koji će pružati te usluge. Budući da je diplomsko sveučilišno obrazovanje s područja palijativne skrbi dostupno u nekoliko zemalja, projekt je istražio najbolje prakse i inovacije u inozemstvu te potaknuo studente da iskoriste mogućnosti mobilnosti. Partneri su prepoznali potrebu za poboljšanjem znanja i kompetencija nastavnoga osoblja, za razvojem i kontinuiranim usavršavanjem za stjecanje potrebnih kompetencija tijekom 15 mjeseci provedbe projekta te omogućavanjem daljnjega razvoja nakon završetka projekta. Partneri su razmjenjivali znanja i najbolje prakse redovitom komunikacijom, sastancima i studijskim posjetima.

Prijedlog zajedničkoga diplomskog programa u palijativnoj skrbi, koji je u potpunosti u skladu sa zahtjevima Europskoga prostora visokoga obrazovanja (EHEA), omogućuje partnerskim organizacijama postavljanje temelja za inovativan pristup podučavanju, učenju i osposobljavanju te postavljanje temelja za budućnost zajednički program diplomskoga obrazovanja iz palijativne skrbi.

PROJEKTI PARTNERI

Sveučilište u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek (Hrvatska)

Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek osnovan je 2017. godine. Na Fakultetu se izvode sljedeći studiji: Integrirani prijediplomski i diplomski sveučilišni studij Dentalna medicina, Prijediplomski sveučilišni studij Sestrinstvo, Prijediplomski sveučilišni studij Fizioterapija, Prijediplomski sveučilišni studij Dentalna higijena, Diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo. Misija je Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek obrazovanje budućih doktora dentalne medicine, dentalnih higijeničara, medicinskih sestara (medicinskih tehničara), fizioterapeuta i drugih medicinskih djelatnika, nastavnika i znanstvenika, poticanje znanstvenih istraživanja, kao i provođenje istraživanja.

Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek teži izvrsnosti u obrazovanju i istraživanju, posebice iz područja biomedicine i zdravstva, a temelji se na suvremenim postupcima podučavanja, humanosti i strogim etičkim načelima. Sustavno potiče buduće i sadašnje medicinske djelatnike na cjeloživotno učenje i na stvaranje i primjenu medicine utemeljene na dokazima. Stjecanje novih spoznaja putem biomedicinskih istraživanja i obrazovanja nastavnih i znanstvenih kadrova temelj je za očuvanje zdravlja i unapređivanje prevencije, dijagnosticiranja i liječenja bolesti u zajednici u kojoj djeluje. Vizija je biti moderan fakultet s visokim standardima kvalitete izjednačenima s onima istovrsnih fakulteta u europskom prostoru obrazovanja i znanja, u kojemu će djelovati zadovoljni i visoko motivirani studenti i nastavnici, okrenuti budućnosti te otvoreni za međunarodnu suradnju i uvažavanje različitosti. Fakultet želi postati poznat po svojim znanstveno-istraživačkim rezultatima, učinkovitome prijenosu znanja i vještina, izvrsnim uvjetima rada i života te otvorenosti novim idejama, inicijativama i težnjama. Usmjeren je na međufakultetsku suradnju u zemlji i inozemstvu kako bi se uspostavila partnerstva s drugim fakultetima i medicinskim ustanovama čime bi se studentima i nastavnicima omogućio poseban profesionalni razvoj i znanstveni napredak kroz razmjenu. Broj radova djelatnika Fakulteta objavljenih u 2022. godini i kvartila časopisa u kojima su objavljeni, prema Journal Citation Reports odnosno SCImago

Journal Rank, iznosi 150 (Q1 - 55; Q2-42; Q3- 41; Q4- 12). Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek pokrenuo je i časopis „Nursing in Education“. U pet godina organizirao je nekoliko međunarodnih i domaćih kongresa i simpozija za nastavnike i studente. Od osnutka Fakulteta objavljeno je 249 recenziranih sažetaka u zbornicima znanstvenih i stručnih skupova, a 46 cjelovitih radova u zbornicima radova. Nastavnici su aktivno sudjelovali u radu organizacijskih i znanstvenih odbora više od 400 nacionalnih i međunarodnih konferencija i održali preko 1350 pozvanih predavanja. Broj neto citata u prethodnih pet godina je 1868, a h-indeks u posljednjih deset godina je 18.

Internetska stranica: <https://www.fdmz.hr/index.php/hr/>

Sveučilište u Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede (Slovenija)

Sveučilište u Mariboru (UM) obrazovna je i istraživačka organizacija koja teži akademskoj izvrsnosti i širenju znanja kroz temeljna i primijenjena istraživanja. Sa svojih više od 1100 istraživača i nastavnoga osoblja surađuje s gospodarskim partnerima, civilnim društvom, javnom upravom i drugim institucijama te na taj način podržava istraživanje i umjetnost s naglaskom na dobrobit i razvoj društva. Slovenski parlament osnovao je UM Fakultet za zdravstvene vede (FHS) 1993. godine kao sveučilišni fakultet. Fakultet je aktivno uključen u međunarodno obrazovanje i istraživanje te sudjeluje kao koordinator ili partner u mnogim europskim projektima. UM FHS uvodi najnoviju tehnologiju, inovacije, kreativnost i interaktivnost kako bi razvio studentske kompetencije. Glavni mu je cilj postizanje holističke skrbi za pacijente. UM FHS nudi pet studijskih programa: preddiplomski studij Sestrinstvo, poslijediplomski magistarski studij Sestrinstvo, Menadžment u zdravstvenim i socijalnim organizacijama i Bioinformatičari. UM FHS je prvi u Sloveniji ponudio poslijediplomski studij 2. i 3. stupnja sestrinstva.

FHS kontinuirano ažurira svoje studijske programe i kurikule nastojeći odgovoriti na najnovije potrebe u društvu. Uz znanstveno-istraživački rad, uključene domaće i strane renomirane nastavnike visokoga obrazovanja i kliničke stručnjake, brine o disciplini zdravstvene njege u Sloveniji i inozemstvu. Izvrsni uvjeti studiranja, dobri rezultati diplomiranih studenata, suvremene didaktičke metode i pristupi, raznovrstan izbor studijskih sadržaja, gostovanja renomiranih domaćih i stranih nastavnika visokoga obrazovanja, raznolike studentske i izvannastavne aktivnosti, visok postotak zapošljavanja diplomiranih studenata i u zemlji i u inozemstvu, međunarodna razmjena studenata, obrazovanje podržano najsuvremenijom informacijsko-komunikacijskom tehnologijom te najsuvremeniji simulacijski centar i učionice, samo su neki od razloga koji motiviraju studente da odaberu svoj studijski i karijerni put na UM FHS-u. Izvrsnošću u obrazovanju, istraživanju i međunarodnoj suradnji s mnogim uglednim sveučilištima i institucijama, UM FHS stekao je ugled i priznanje na domaćoj i međunarodnoj sceni.

Internetska stranica: <https://www.fzv.um.si/en>

Sveučilište u Sarajevu, Fakultet zdravstvenih studija i Stomatološki fakultet sa Stomatološkim kliničkim centrom (Bosna i Hercegovina)

Sveučilište u Sarajevu ostaje odlučno da i dalje bude prvak u visokome obrazovanju u Bosni i Hercegovini po kvaliteti nastave i istraživanja, broju studenata i članova fakulteta. Sveučilište u Sarajevu osnovano je 1949. godine i bilateralni je partner ili partner kroz programsku suradnju s više od 300 sveučilišta diljem svijeta. Sveučilište u Sarajevu ravnopravan je partner u programima mobilnosti studenata i članova osoblja te je otvoren za studijske i istraživačke aktivnosti: TEMPUS (103 TEMPUS projekta u suradnji sa 135 europskih sveučilišta – 83 kao partner, 16 kao akademski koordinator i 4 kao nositelj bespovratnih sredstava), FP7 (s 38 FP7 projekata), Erasmus+ (s potpisanim i odobrenim međuinstitucijskim ugovorima sa 190+ sveučilišta), Erasmus Mundus (19 projekata programa ERASMUS MUNDUS u suradnji s 55 sveučilišta u EU-u), Obzor 2020. (s 8 projekata), CEEPUS, Mevlana, Fulbright, DAAD i drugima. Ova javna ustanova nudi mogućnosti studiranja i istraživanja na 25 fakulteta, pet instituta, pet centara, s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom, Knjižnicom Gazi Husrevbey, Zemaljskim muzejom Bosne i Hercegovine, Studentskim parlamentom, s preko 200 studijskih programa i preko 200 odjela. Danas, s oko 27.000 upisanih studenata, ubraja se među najveća sveučilišta u regiji. Pokušavajući postati ravnopravan partner sveučilištima vrhunskoga ugleda u Europi i šire, kao i znanstvenim i istraživačkim organizacijama, u skladu s europskim načelima stvaranja jedinstvenoga prostora visokoga obrazovanja, Sveučilište u Sarajevu posvećuje značajnu pozornost različitim oblicima međunarodne suradnje. Internacionalizacija je odabrani put Sveučilišta koji se odnosi na sve segmente nastave i istraživanja: obrazovanje i prijenos znanja, znanstvena istraživanja, umjetničku produkciju, stjecanje i priznavanje kompetencija, izgradnju akademske solidarnosti itd. Dvije sastavnice Sveučilišta u Sarajevu koje su uključene u provedbu ovoga projekta su Fakultet zdravstvenih studija i Stomatološki fakultet sa Stomatološkim kliničkim centrom.

Fakultet zdravstvenih studija spada u skupinu fakulteta medicinske skupine. U svibnju 2012. godine vodeća svjetska certifikacijska kuća, Bureau Veritas, certificirala je Fakultet prema normi ISO 9001:2008. Njegova je vizija poboljšati izvrsnost zdravstvene struke ujedinjavanjem nastavnih, znanstveno-istraživačkih i stručnih aktivnosti kako bi se postigla optimalna znanja i vještine te etika studenata koji su budući zdravstveni radnici u službi svoje zajednice. Stomatološki fakultet sa stomatološkim kliničkim centrom Univerziteta u Sarajevu prvi je stomatološki fakultet u Bosni i Hercegovini, osnovan 1960. godine. Od samoga početka njegova je vizija bila postaviti standard izvrsnosti u definiranju budućnosti stomatološkoga obrazovanja, prakse i istraživanja. Misija je Stomatološkoga fakulteta sa Stomatološkim kliničkim centrom promicanje izvrsnosti u stomatološkome obrazovanju i istraživanju, kao i zaštiti oralnoga zdravlja radom u zajednici, sve radi poboljšanja oralnog zdravlja cjelokupne populacije. Cilj je fakulteta obrazovati studente koji će svoja znanja moći s pouzdanjem primjenjivati u svim fazama sveobuhvatne stomatološke skrbi. Mobilnost studenata i nastavnika u skladu sa zahtjevima europskoga sustava visokoga obrazovanja osnovni je dio obrazovanja. Fakultet osigurava najsuvremenije uvjete rada za studente, pacijente, osoblje i kolege stomatologe u sklopu kontinuirane edukacije. Svojim zalaganjem i stalnim usavršavanjem znanja, korištenjem inovativnih tehnologija u radu i obrazovanju, Fakultet oblikuje buduće stomatologe promičući kritičko razmišljanje i cjeloživotno učenje.

Internetska stranica: <http://www.fzs.unsa.ba/>

DEFINICIJA I NAČELA PALIJATIVNE SKRBI

Što je palijativna skrb?

Palijativna je skrb sveobuhvatna skrb koja se pruža pacijentima (odraslima i djeci) koji pate od kroničnih ili nezaraznih bolesti s uznapredovalim simptomima koji negativno utječu na njihovu kvalitetu života.¹⁻⁶

Ona djeluje na dobrobit pojedinaca suočenih s teškoćama povezanim s po život opasnim stanjima i podržava njihove najmilije. Palijativna skrb umanjuje sve vrste patnje, uključujući fizičku, emocionalnu, socijalnu i duhovnu. Cilj joj je spriječiti i ublažiti bol i druge simptome ranim otkrivanjem, procjenom i liječenjem. Prednost daje dostojanstvu, kvaliteti života i suočavanju s progresivnim zdravstvenim problemima na temelju najnovijih i najpouzdanijih dostupnih istraživanja.⁷⁻⁸

Ključna je rana integracija palijativne skrbi tijekom bolesti. Takav pristup ne samo da poboljšava kvalitetu života pacijenata već i smanjuje broj nepotrebnih hospitalizacija i korištenje zdravstvenih usluga.⁸

Palijativna skrb obuhvaća razne usluge koje pružaju stručnjaci s različitim ulogama, kao što su liječnici, medicinske sestre, pomoćni radnici, bolničari, farmaceuti, fizioterapeuti i volonteri. Ti stručnjaci igraju ključnu ulogu u pružanju podrške pacijentu i njegovoj obitelji.⁸

Kome treba palijativna skrb?

Mnoga zdravstvena stanja mogu zahtijevati palijativnu skrb. Pacijenti s kroničnim bolestima kao što su kardiovaskularne bolesti, rak, kronične opstruktivne bolesti pluća, sindrom stečene imunodeficijencije (AIDS), dijabetes i mnoga druga stanja mogu imati koristi od palijativne skrbi.⁹⁻¹² Pacijenti kojima je potrebna palijativna skrb često imaju dva najozbiljnija i najčešća simptoma: bol i otežano disanje.⁸

Gdje se pruža palijativna skrb?

Palijativna skrb može se pružati na različitim lokacijama, uključujući vlastiti dom pacijenta, ustanove za dugotrajnu skrb, hospicij ili bolnice. Obuhvaća razne usluge koje pružaju stručnjaci s različitim ulogama, kao što su liječnici, medicinske sestre, farmaceuti, fizioterapeuti, psiholozi, drugi zdravstveni

djelatnici i volonteri. Stručnjaci imaju ključnu ulogu u pružanju podrške pacijentu i njegovoj obitelji.⁷⁻⁸

Prepreke pristupu palijativnoj skrbi

Potrebno je ukloniti nekoliko značajnih prepreka kako bi se zadovoljila neispunjena potražnja za palijativnom skrbi.¹³ Postoje tri glavne prepreke pružanju odgovarajuće palijativne skrbi diljem svijeta: prvo, mnoge nacionalne zdravstvene politike i sustavi ne uključuju palijativnu skrb; drugo, zdravstveni djelatnici često prolaze neodgovarajuću ili ne prolaze nikakvu obuku o palijativnoj skrbi; i treće, pristup opioidnom ublažavanju bola za stanovništvo nije dovoljan i ne zadovoljava međunarodne standarde za pristup osnovnim lijekovima.⁸ Ostale prepreke uključuju kulturne i društvene prepreke, kao što su uvjerenja o smrti i umiranju, zablude o palijativnoj skrbi te stavove i uvjerenja o palijativnoj skrbi, kasno uključivanje bolničke palijativne skrbi, financijske prepreke itd.^{8,13}

Potreba za obrazovanjem

Europsko udruženje za palijativnu skrb (EAPC) preporučuje da sva sveučilišta koja nude sestrinske kvalifikacije pruže opću obuku o palijativnoj skrbi. Takvo opće osposobljavanje trebalo bi pružiti minimalno znanje potrebno za pružanje učinkovite skrbi u kliničkim okruženjima u kojima se obično nalaze ti pacijenti i njihovi njegovatelji na bilo kojoj razini skrbi. EAPC definira pet općih područja znanja: načela palijativne skrbi, komunikacijske vještine, upravljanje simptomima i posebne planove skrbi, suočavanje s gubitkom i smrću i etička i pravna pitanja. Osim toga, briga se temelji na stečenome znanju, koje se odražava u poduzetim ili provedenim radnjama.¹⁴

EAPC naglašava odgovarajuće osposobljavanje za sve zdravstvene djelatnike uključene u palijativnu skrb.¹⁵ Diplomski studiji palijativne skrbi važni su iz nekoliko razloga: povećana potražnja za specijaliziranom skrbi, poboljšani ishodi skrbi za pacijente i skrbi općenito, interdisciplinarna suradnja, istraživanje i inovacije.

Istraživanje koje su proveli partneri projekta DSGN-PALL-CARE na uzorku od 304 studenta sestinstva pokazalo je važnost uključivanja širih aspekata palijativne skrbi u obrazovanje. Studenti procjenjuju da trebaju poboljšati znanje, vještine, uvjerenja i stavove palijativne skrbi.

GLAVNI REZULTATI ISTRAŽIVANJA PROVEDENOG MEĐU STUDENTIMA SVA TRI VISOKA UČILIŠTA UKLJUČENA U PROJEKT

Do 25 % ispitanika studenata sestrištva smatra kako je dosadašnja formalna edukacija tijekom njihovog studija o palijativnoj skrbi nepotpuna.

Sadržaj dosadašnje edukacije o palijativnoj skrbi i skrbi pri kraju života dobrim smatra 78 % ispitanika studenata, dok ih 13 % smatra vrlo siromašnim.

Više od 90 % ispitanika studenata smatra kako je sadržaj edukacije o palijativnoj skrbi na kraju života za njih vrlo koristan, a gotovo njih 90 % smatra da će im kompetencije iz palijativne skrbi i skrbi na kraju života biti potrebne za njihov budući posao.

Studenti bi željeli saznati više tijekom studija o sljedećim sadržajima u palijativnoj skrbi: njega na kraju života i umirući pacijent (52 % ispitanika), psihosocijalna podrška (njih 52 %), komunikacija u palijativnoj skrbi (njih 48 %), farmakološko i nefarmakološko liječenje bola (njih 47 %), podrška osobama bliskima pacijentu (njih 34 %), mentalni simptomi u palijativnoj skrbi (njih 28 %), egzistencijalna i etička pitanja u palijativnoj skrbi (njih 25 %), višedisciplinarni timski rad u u palijativnoj skrbi (19 % ispitanika), itd.

Vlastite kompetencije iz pojedinih područja palijativne skrbi 70 % do 80 % ispitanika studenata smatra dobrim, međutim, za pojedina područja palijativne skrbi studenti se smatraju nedostatno kompetentnima: npr. za područje višekulturalnosti u palijativnoj skrbi (38,6 % ispitanika), egzistencijalna pitanja (njih 38 %), farmakološko liječenje bola (njih 35 %), postavljanje ciljeva ili granica u palijativnoj skrbi (njih 33 %), nefarmakološko liječenje bola (njih 32 %), etička pitanja (njih 31 %) i mentalni simptomi u palijativnoj skrbi (njih 30 %).

Susret s pacijentom koji je bio na palijativnoj skrbi tijekom studija navodi 72 % ispitanika studenata, dok njih čak 64 % navodi kako se nije brinulo o pacijentu koji je na palijativnoj skrbi ili skrbi na kraju života.

Studenti sestrinstva navode sljedeće izjave o sadržajima koje treba razvijati u obrazovanju medicinskih sestara iz područja palijativne skrbi:

- o palijativnoj skrbi se treba početi učiti već u srednjoj školi
- manje teorije i više prakse na palijativnim odjelima
- uvesti više primjera iz prakse
- stalna edukacija o palijativnoj skrbi
- učenje kroz prikaz slučaja
- uvesti kolegij koji bi u cijelosti obuhvaćao palijativnu skrb i sve njezine aspekte
- uvesti poseban smjer na studiju
- fokus na tehnologiju i inovacije iz područja palijativne skrbi u svijetu
- pružiti više sadržaja o duhovnoj skrbi i multikulturalnim razlikama
- više pažnje posvetiti podršci pacijentu i obitelji
- više posvećenosti nefarmakološkom i farmakološkom liječenju

Briga i usmjerenost na osobu

Briga i usmjerenost na osobu dvije su bitne komponente palijativne skrbi čiji je cilj pružiti cjelovitu i suosjećajnu skrb pacijentima. Briga je ključna za pružanje utjehe i podrške pacijentima i njihovim obiteljima, dok usredotočenost na osobu osigurava da je skrb prilagođena njihovim potrebama, donošenju odluka i sklonostima.

Briga podrazumijeva holistički pristup koji se bavi fizičkim, emocionalnim, socijalnim i duhovnim potrebama pacijenata. Takav pristup karakteriziraju suosjećanje, povjerenje, empatija, poštovanje, dostojanstvo i pažnja prema potrebama i brigama pacijenta. Izgradnja brižnih međuljudskih odnosa s pacijentima i njihovim obiteljima osigurava ljudsko dostojanstvo, potiče povjerenje i pomaže ublažiti patnju pacijenta.¹⁶⁻¹⁸ Ovaj odnos pomaže ublažiti anksioznost, stres i patnju, što je uobičajeno u bolesnika s ozbiljnim bolestima. Briga u palijativnoj skrbi pomaže pacijentima da postignu najbolju moguću kvalitetu života tijekom teških vremena.¹⁷⁻¹⁸

Pristup usmjeren na osobu može promijeniti zdravstvene prakse u uključivu skrb i podići standard liječenja.^{6,19-21} Sveobuhvatan pristup pomaže zdravstvenim radnicima da stave pacijentova uvjerenja i vrijednosti u

središte donošenja odluka, pri tome zdravstveni radnici moraju suosjećajno surađivati s pacijentima kao svojim partnerima u skrbi.^{6,19,21-23} Također, on uokviruje sve aspekte pružanja zdravstvene skrbi usmjerene na osobu, od makroperspektive politika i organizacijskih praksi do mikroperspektive suosjećajnoga, osobnog angažmana i zdravstvenoga iskustva (bilo kao stručnjak ili kao partner pacijentu / u skrbi).^{6,21-22,24}

Ključne činjenice

- Palijativna skrb poboljšava kvalitetu života pacijenata i njihovih obitelji dok se nose s izazovima povezanim s nezaraznim bolestima, uključujući fizičke, psihološke, socijalne i duhovne probleme. Neformalni njegovatelji također doživljavaju poboljšanu kvalitetu života.
- Stručnjaci za palijativnu skrb pomažu pacijentima da postignu najbolju kvalitetu života do kraja života.
- Palijativna skrb prikladna je u bilo kojoj fazi ozbiljnih nezaraznih bolesti.
- Palijativna skrb može se pružati na različitim lokacijama i uključuje zajednički rad, kao tima.
- Palijativna skrb može se suočiti s nekoliko prepreka koje sprečavaju pacijente da dobiju odgovarajuću skrb i podršku; nedostatak obučanih pružatelja palijativne skrbi jedan je od njih.
- Diplomski studijski programi iz palijativne skrbi važno su ulaganje u budućnost zdravstvene skrbi tako što pomažu osigurati da pacijenti s teškim bolestima dobiju specijaliziranu skrb koja im je potrebna za poboljšanje kvalitete života, znanje vodstva za koordinaciju rada i uključivanje članova obitelji i volontera u liječenje osobe kod kuće ili u institucijsku skrb.
- Briga i usmjerenost na osobu ključne su komponente palijativne skrbi koje je također potrebno uključiti u obrazovanje pružatelja palijativne skrbi.

Korisni resursi

- <https://www.health.nsw.gov.au/palliativecare/Pages/easy-read-resources.aspx>
- <https://getpalliativecare.org/>
- <https://palliativedoctors.org/start/resources>
- <https://www.capc.org/about/patient-and-family-resources/>
- <https://www.capc.org/about/patient-and-family-resources/>
- <https://paliativnaoskrba.si/>
- <https://paliativnaoskrba.si/>

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ

Naziv: Palijativna skrb

Vrsta: Sveučilišni diplomski studij

Trajanje: 2 godine

Opseg: 120 ECTS

Diplomski sveučilišni studij ima za cilj poboljšati znanje, vještine i kompetencije zdravstvenih djelatnika za pružanje visokokvalitetne palijativne skrbi pacijentima i njihovim obiteljima. Program traje dvije godine, sastoji se od 120 ECTS bodova te nudi obvezne i izborne predmete.

Program se temelji na analizi 20 sličnih studijskih programa, temeljnim kompetencijama u palijativnoj skrbi koje je utvrdilo Europsko udruženje za palijativnu skrb i na istraživanju koje uključuje studente sestrinstva iz tri partnerske institucije kojime se utvrdilo njihovo znanje, stavovi i procijenjene vlastite kompetencije u palijativnoj skrbi.

Upisom na ovaj studijski program studenti će razumjeti načela i prakse palijativne skrbi, što će im omogućiti pružanje holističke palijativne skrbi usmjerene na osobu, uz praćenje najnovijih dostignuća i najboljih praksi u palijativnoj skrbi.

Nastavni plan

ZIMSKI SEMESTAR PRVE GODINE

Nositelj	KOLEGIJ	ECTS
prof. dr. sc. Majda Pajnkihar	Metodologija istraživanja i istraživanja	10
izv. prof. dr. sc. Štefica Mikšić	Teorije, koncepti i praksa u zdravstvenoj njezi	5
doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak	Praksa utemeljena na dokazima	5
prof. dr. sc. Branko Dmitrović	Anatomija, fiziologija i patofiziologija	5
izv. prof. dr. sc. Štefica Mikšić, izv. prof. dr. sc. Robert Lovrić	Palijativna skrb	5
Ukupno		30

LJETNI SEMESTAR PRVE GODINE

Nositelj	KOLEGIJ	ECTS
doc. dr. sc. Ivana Barač	Komunikacija u palijativnoj skrbi	5
prof. dr. sc. Jasmina Mahmutović	Briga na kraju života	5
prof. dr. sc. Martina Smolić	Farmakologija i terapijske intervencije	10
	Izborni predmet 1	5
	Izborni predmet 2	5
Ukupno		30
Ukupno (1. godina)		60

IZBORNİ PREDMETI (I. godina)

Nositelj	KOLEGIJ	ECTS
prof. dr. sc. Arzija Pašalić	Nutritivna terapija	5
izv. prof. dr. sc. Robert Lovrić	Pedijatrijska palijativna skrb	5
izv. prof. dr. sc. Štefica Mikšić	Palijativna skrb u gerontologiji	5
doc. dr. sc. Nataša Mlinar Reljić	Duhovna skrb	5
prof. dr. sc. Vedran Đido	Etika i pravo	5
doc. dr. sc. Ivana Baračić	Psiholog u palijativnoj skrbi	5
izv. prof. dr. sc. Mateja Lorber	Vodstvo, upravljanje i kvaliteta skrbi	5
prof. dr. sc. Majda Pajnkihar, doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak	Intrapersonalni, interpersonalni odnosi i timski rad	5

ZIMSKI SEMESTAR DRUGE GODINE

Nositelj	KOLEGIJ	ECTS
prof. dr. sc. Majda Pajnkihar	Rana palijativna skrb	10
prof. dr. sc. Vedran Đido	Napredna procjena zdravlja i kliničko donošenje odluka	5
prof. dr. sc. Jasmina Mahmutović, prof. dr. sc. Vedran Đido	Upravljanje simptomima	5
prof. dr. sc. Martina Smolić	Liječenje boli	5
	Izborni predmet 1	5
Ukupno		30

LJETNI SEMESTAR DRUGE GODINE

Nositelj	KOLEGIJ	ECTS
izv. prof. dr. sc. Štefica Mikšić	Klinički praktikum palijativna skrb	10
	Izborni predmet 1	5
	Diplomski rad	15
Ukupno		30
Ukupno (2. godina)		60

IZBORNI PREDMETI (2. GODINA)

Nositelj	Kolegij	ECTS
doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak, prof. dr. sc. Roger Watson	Pisanje, objavljivanje i promicanje znanstveno istraživačkog rada	5
prof. dr. sc. Majda Pajnkihar, doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak	Napredna kvalitativna istraživanja	5
prof. dr. sc. Gregor Štiglić	Napredna kvantitativna istraživanja	5
doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak	Mješovite metode istraživanja	5
prof. dr. sc. Majda Pajnkihar, doc. dr. sc. Dominika Vrbnjak	Znanost o palijativnoj skrbi	5
Sergej Kmetec, mag. med. techn.	Njega usmjerena na osobu	5
prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar	Biblioterapija	5
Izv. prof. dr. sc. Štefica Mikšić	Palijativna skrb bolesnika s malignim bolestima	5

KOMPETENCIJE

1. Valorizirati teorije, koncepte i znanstvene dokaze koji podupiru palijativnu skrb.
2. Provoditi istraživanja u palijativnoj skrbi primjenom suvremenih istraživačkih pristupa i metoda.
3. Krički prosuđivati primjenu etičkih i pravnih načela iz područja palijativne skrbi.
4. Argumentirati vrijednosti u stručnjačkoj i međustručnjačkoj suradnji pri pružanju sigurne i sveobuhvatne palijativne skrbi utemeljene na dokazima.
5. Pružiti individualiziranu, holističku i obiteljski usmjerenu palijativnu skrb i skrb na kraju života.
6. Primijeniti vještine učinkovite komunikacije i vještine razvijanja emocionalnih i međuljudskih odnosa u okruženju palijativne skrbi.
7. Vrednovati terapijske postupke i postupke upravljanja simptomima u palijativnoj skrbi.
8. Donositi kliničke odluke na temelju kritičkih prosudbi i cjelovitih procjena u okruženju palijativne skrbi.

BUDUĆI RAZVOJ ISTRAŽIVANJA I OBRAZOVANJA ZA SIGURNOST I KVALITETU PALIJATIVNE SKRBI

Kako bi se dodatno poboljšala sigurnost, produktivnost i kvaliteta palijativne skrbi, budući razvoj istraživanja i obrazovanja trebao bi biti usmjeren na nekoliko ključnih područja:

- **Modeli usluga i kontinuitet skrbi**

Potreban je razvoj inovativnih modela za pružanje palijativne skrbi pacijentima koji žive u zajednici. Učinkovitost različitih modela u ishodima i isplativost također je prepoznata kao važno područje za istraživanje, kao i učinkovitost kombinacije modela prema potrebama pacijenata. Potrebno je razviti standarde za intervencije palijativne skrbi za kućnu palijativnu skrb.

Istraživanje bi također trebalo biti usmjereno na poboljšanje kontinuiteta skrbi ispitivanjem učinka određenih koordinatora slučajeva, učinkovitih partnerstava s drugim pružateljima usluga i poboljšane komunikacije između primarne zdravstvene zaštite i bolnica, ranog prepoznavanja pacijenata s palijativnim potrebama i utjecaja relacijskog, informacijskog i upravljačkog kontinuiteta skrbi na ishode palijativne skrbi.

- **Osposobljavanje i obrazovanje**

Potrebno je utvrditi potrebe za osposobljavanjem pružatelja zdravstvenih usluga u palijativnoj skrbi, posebno pružatelja primarne zdravstvene zaštite i pružatelja usluga koji nisu iz bolnice. Unatoč brojnim dokazima o tome kako rana palijativna skrb može poboljšati skrb i ukupne ishode, postoji potreba za istraživanjima kako bi se proveo program obuke o ranoj integraciji palijativne skrbi i razvoju programa obrazovanja za zdravstvene djelatnike uključene u liječenje palijativnih bolesnika, uključujući komunikacijske vještine i strategije za provedbu načela palijativne skrbi. Daljnje osposobljavanje osoblja hospicija i stručnjaka za palijativnu skrb također se smatra važnim, s naglaskom na poboljšanju praksi povezanih s

palijativnom skrbi za osobe s demencijom i uključivanjem osoblja u daljnje osposobljavanje. Potrebno je razviti i testirati programe osposobljavanja i obrazovanja za neprofesionalce (neformalne njegovatelje) kao što su obitelji, njegovatelji i volonteri.

- **Poboljšanje pristupa palijativnoj skrbi i rješavanje nejednakosti**

Potrebno je istražiti kako riješiti nejednakosti u pristupu uslugama palijativne skrbi u različitim skupinama za dijagnozu, socioekonomskom statusu i zemljopisnim položajima. Potrebno je razviti i procijeniti strategije za poboljšanje pristupa uslugama palijativne skrbi u okruženjima s ograničenim resursima i integrirati palijativnu skrb u širi zdravstveni sustav.

- **Brižna i empatijska komunikacija**

Osim komunikacije između pacijenta i obitelji, pacijenta i pružatelja usluga te obitelji i pružatelja usluga, istraživanja bi se trebala usredotočiti na poboljšanje komunikacije između usluga u palijativnoj skrbi, uključujući nestručnjake koji sudjeluju u palijativnoj skrbi za pacijente. Potrebno je shvatiti kako olakšati komunikaciju tijekom prijelaza s aktivnoga liječenja na palijativnu skrb kako bi se osigurao kontinuitet skrbi. Specifična područja za poboljšanje uključuju pomaganje zdravstvenim djelatnicima u poticanju brižnih odnosa i empatičke komunikacije kako bi bolje razumjeli pacijente i uspostavljanje odgovarajuće međustručnjačke komunikacije.

- **Sklonosti i iskustva pacijenata**

Istraživanja palijativne skrbi trebala bi se baviti specifičnim znanjem, potrebama, utjecajem nuspojava liječenja na kvalitetu života, odlukama o daljnjemu liječenju, mjestu skrbi, sklonostima i ishodima pacijenata (kao i njihovih obitelji), uključujući upravljanje simptomima i psihološku dobrobit. Važno je uravnotežiti uključenost zdravstvenih djelatnika i obitelji, autonomiju i dostojanstvo pacijenata, dati prednost individualiziranome postavljanju ciljeva za pacijente izradom naprednih planova skrbi te

razumjeti utjecaj palijativne skrbi na živote pacijenata. Osim toga, potrebna su istraživanja kako bi se razvile bolje strategije upravljanja bolom i simptomima, strategije za pružanje psihološke podrške i kako bi se smanjili toksični učinci eksperimentalnoga liječenja raka.

- **Prepoznavanje potreba i važnosti obiteljskoga (neformalnog) negovatelja**

Istraživanja bi se trebala usredotočiti na potrebe obitelji i negovatelja pacijenata s palijativnom skrbi, uključujući potrebu za njihovim sudjelovanjem u procesu donošenja odluka i potrebu za žalovanjem i psihološkom podrškom. Trebalo bi utvrditi učinkovite strategije za poboljšanje njihova sudjelovanja i podupiranje njihovih potreba za osposobljavanjem i obrazovanjem. Istraživanje bi također trebalo uzeti u obzir sustav podrške koji pacijentima pružaju obitelji/negovatelji i njihova znanja o pacijentu. Osim toga, bitno je istražiti iskustvo članova obitelji / negovatelja odgovornih za praćenje promjena pacijenata i prilagodbu lijekova u vlastitom domu. Potrebno je razviti strategije za sprečavanje sindroma izgaranja.

REFERENCE

1. Coyle C, Buggy S, Johnston B, Farragher L, Long J. National policies for adult palliative care in four countries: an evidence brief. Dublin: All-Ireland Institute of Hospice and Palliative Care; 2021.
2. Gómez-Batiste X, Connor S, Murray S, Krakauer E, Radbruch L, Luyirika E, i sur. The model of comprehensive, person-centered, and integrated palliative care. U: Gómez-Batiste X, Connor S, urednici. Building integrated palliative care programs and services. Barcelona: Chair of Palliative Care; WHO Collaborating Centre Public Health Palliative Care Programmes; Worldwide Hospice Palliative Care Alliance and „la Caixa“ Banking Foundation; 2017a. str. 227-40.
3. Gómez-Batiste X, Connor S, Murray S, Krakauer E, Radbruch L, Luyirika E, i sur. Principles, definitions and concepts. U: Gómez-Batiste X, Connor S, urednici. Building integrated palliative care programs and services. Barcelona: Chair of Palliative Care; WHO Collaborating Centre Public Health Palliative Care Programmes; Worldwide Hospice Palliative Care Alliance and „la Caixa“ Banking Foundation; 2017b. str. 22-45.
4. Health Service Executive. Palliative care services: three year development framework (2017-2019). Dublin: Health Service Executive; 2017.
5. Kmetec S. Percepcija paliativne zdravstvene nege s strani medicinskih sester: magistrsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede; 2017.
6. Kmetec S. Components of a Model of Person-Centredness in Palliative Care among Patients with Non-Communicable Diseases in Slovenian Hospitals: Doctoral dissertation (embargo). Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede; 2023.
7. National Institute of Nursing Research. Palliative Care: The Relief You Need When You Have a Serious Illness. Maryland: National Institute of Nursing Research; National Institutes of Health; 2020.
8. World Health Organization. Palliative care 2023 [Dostupno na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care>.]
9. World Bank Group. Cause of death, by non-communicable diseases (% of total) - Slovenia 2020 [Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.DTH.NCOM.ZS?locations=SI>.]

10. World Health Organization. Noncommunicable diseases 2021a [Dostupno na: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases.](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases)]
11. World Health Organization. Assessing the development of palliative care worldwide: a set of actionable indicators. Geneva: World Health Organization; 2021b.
12. Worldwide Hospice Palliative Care Alliance. Global atlas of palliative care. 2. izd. Geneva: World Health Organization; 2020.
13. Lalani N, Cai Y. Palliative care for rural growth and wellbeing: identifying perceived barriers and facilitators in access to palliative care in rural Indiana, USA. *BMC Palliat Care*. 2022;21(1):25.
14. Rosa WE, Ferrell BR, Mason DJ. Integration of Palliative Care Into All Serious Illness Care as A Human Right. *JAMA Health Forum*. 2021;2(4):e211099.
15. Elsner F, Centeno C, Ellershaw JE. Early integration needs early education. *Palliat Med*. 2016;30(9):805-6.
16. Aghaei MH, Vanaki Z, Mohammadi E. Watson's Human Caring Theory-Based Palliative Care: A Discussion Paper. *International Journal of Cancer Management*. 2020;13(6).
17. Pajnkihar M, McKenna HP, Stiglic G, Vrbnjak D. Fit for Practice: Analysis and Evaluation of Watson's Theory of Human Caring. *Nurs Sci Q*. 2017;30(3):243-52.
18. Watson J. Unitary caring science: Philosophy and praxis of nursing: University Press of Colorado; 2018.
19. McCormack B, McCance T, Dewing J. The person in person-centred practice. U: McCormack B, McCance T, Bulley C, Brown D, McMillan A, Martin S, urednici. *Fundamentals of person-centred healthcare practice*. Oxford: Wiley-Blackwell; 2021a. str. 3-11.
20. McCormack B, McCance T, Martin S. What is person-centredness? U: McCormack B, McCance T, Bulley C, Brown D, McMillan A, Martin S, urednici. *Fundamentals of person-centred healthcare practice*. Oxford: Wiley-Blackwell; 2021b. str. 13-22.
21. Phelan A, McCormack B, Dewing J, Brown D, Cardiff S, Cook N, et al. Review of developments in person-centred healthcare. *International Practice Development Journal*. 2020;10(Suppl2):1-29.

22. McCance T, McCormack B. The person-centred practice framework. U: McCormack B, McCance T, Bulley C, Brown D, McMillan A, Martin S, urednici. Fundamentals of person-centred healthcare practice. Oxford: Wiley-Blackwell; 2021. str. 23-32.
23. McCormack B, McCance T. Person-centred nursing: theory and practice. Oxford: Wiley-Blackwell; 2010.
24. Phelan A, Rohde D, Casey M, Fealy G, Felle P, Lloyd H, i sur. Patient narrative project for person centred co-ordinated care: final report June 2017. Dublin: University College Dublin; Irish platform for patients science and industry; and Health Service Executive; 2017.
25. Hasson F, Nicholson E, Muldrew D, Bamidele O, Payne S, McIlpatrick S. International palliative care research priorities: A systematic review. BMC Palliat Care. 2020;19(1):16.

**Financira
Europska unija**

ISBN 978-953-8385-15-5

9 789538 385155 >